

INTRODUCERE

Crescut și educat în spiritul celebrei familii care și-a pus pecetea personală pe marile înfăptuiri ale României moderne, Vintilă I.C. Brătianu, cel de-al treilea fiu al lui Ion C. Brătianu, a beneficiat de un mediu familial în care studiul, disciplina, rigoarea și patriotismul reprezentau coordonate principale ale vieții cotidiene. El s-a impus mai târziu în viața politică românească îndeosebi prin măsurile de politică economică și financiară inițiate și aplicate cu precădere în primele trei decenii ale secolului XX. Valoarea practică, dar și teoretică a acestora a fost recunoscută spre sfârșitul vieții sale, prin acordarea titlului de membru onorific al Academiei Române. Vintilă Brătianu s-a numărat astfel printre pușinii economiști care, fără a avea o vastă operă ce s-a concretizat în numeroase lucrări publicate, a devenit membru al celui mai înalt for de cultură al României.

Pornind de la aceste constatări, care conturează deja profilul unei mari personalități a istoriei românești, dar observând, în același timp, absența unei lucrări istorice în întregime și dedicate vieții și operei lui Vintilă Brătianu, teza de față își propune să reconstituie întreaga dimensiune istorică a acestei personalități proeminente a trecutului nostru.

Identificând, mai întâi, ca surse de informare științifică, cele mai importante lucrări ale lui Vintilă I.C. Brătianu, pe care ne putem sprijini în demersul nostru încercând o analiză și o evaluare sistematică a acestora, trebuie remarcat faptul că opiniile exprimate de autor pe parcursul vieții nu prezintă în timp schimbări substanțiale, ci se constituie în noi argumente în favoarea conceptelor liberale ale epocii. Cele mai multe dintre lucrările lui Vintilă I.C. Brătianu abordează problematica financiar-monetară. Lucrările „Bugetul. Spre o nouă politică financiară a statului” (1913) sau „Politica financiară a statului” (1916) pun în evidență principalele preocupări ale lui Vintilă I.C. Brătianu în anii premergători Primului Război Mondial: reducerea cheltuielilor publice, reformarea sistemului fiscal și asigurarea unui control riguros asupra resurselor financiare publice și a destinațiilor acestora, prin cuprinderea lor într-un

singur document: Bugetul general unitar al statului. Începând cu anul 1922, în lucrările „Consolidarea finanțelor României” (1922), „Reforma financiară” (1923), „Refacerea țării și consolidarea financiară” (1924), „Convențiunile cu Banca Națională” (1925), „Situția financiară a României” (1925), „Asupra stabilizării monedei românești” (1928), regăsim propunerile lui Vintilă I.C. Brătianu pentru realizarea reformei fiscale și consolidarea financiară a țării și stabilizarea monedei naționale.

Politica de stat în industria petrolului românesc a constituit o preocupare majoră pentru Vintilă I.C. Brătianu. Articolul „Prin noi înșine” (1905), precedat de o serie de polemici susținute prin intermediul „Voinței Naționale”, a fost publicat în urma intențiilor guvernului conservator de a concesiona, unor investitori străini, importante terenuri petroliere ale statului. Dintre articolele ce prezentau, în anul 1905, concepția lui Vintilă I.C. Brătianu în problema valorificării petrolului românesc remarcăm: „Petrolul. Concedarea terenurilor statului”, „Caracterul special al concesiilor de terenuri petrolifere”, „Petrolul. Rolul terenurilor statului”, „Petrolul. Declarațiile d-lui Cantacuzino”, „Petrolul. Elementul național în exploatare”, „Petrolul. Iluziile d-lui Take Ionescu”. Activitatea desfășurată în calitate de membru al Comisiei Petrolului i-a permis lui Vintilă Brătianu accesul la informații valoroase despre evoluția și perspectivele industriei petroliere în țara noastră care au fost apoi analizate în studiul „Politica de stat în industria petrolului” (1911). Acesta, împreună cu lucrările ulterioare: „Petrolul și politica de stat” (1919) și „Politica de stat a petrolului în urma noii constituții și a legii minelor” (1927), sintetizează opiniile lui Vintilă I.C. Brătianu în legătură cu valorificarea petrolului românesc.

Problema Dunării cu numeroasele sale implicații economice și politice nu a scăpat atenției lui Vintilă Brătianu, care observa cu grijă încercările puterilor europene de a-și extinde influența în sectorul de fluviu pe care țara noastră era riverană. Încă din anul 1899, el a publicat în „Voința Națională” o serie de articole: „Un pericol național. Taxele de la Porțile de Fier”, „Chestia Porților de Fier”, „Mesajul și chestia Porților de Fier”, „În chestia Porților de Fier. Scrisoare deschisă ministrului afacerilor străine”, „A doua scrisoare deschisă ministrului afacerilor străine”, „În chestia Porților de Fier. Atitudinea Partidului Național Liberal” și „În chestia Porților de Fier. Discursul lui I. Lahovari”, în care avertiza cercurile politice și economice asupra necesității elaborării unei politici naționale în acest domeniu, problematică continuată cu consecvență și profesionalism în lucrările „Pacea de robire” (1919) și „Chestia Dunării” (1920). Toată această literatură, în afară de faptul că vorbește despre convingerile lui Vintilă

Brătianu, și urmărește îndrumarea publicului spre înțelegerea unei viziuni economice, prezintă o importanță deosebită și în măsura în care, din ea, înțelegem mai bine și dimensiunea omului care a fost Vintilă Brătianu.

În teza de față ne-au stat, de asemenea, la dispoziție, alături de valoroase lucrări publicate de el și numeroasele studii, articole, evocări, amintiri sau volume omagiale închinat acestuia mai ales în deceniul al patrulea al secolului trecut, după moartea sa, și o serie de referiri în lucrări și studii apărute mai târziu, în ultimii ani, când se constată o anumită reevaluare și un interes crescând față de ideile și înfăptuirile lui Vintilă Brătianu.

După decesul survenit în 1930, demersurile teoretice și practice precum și personalitatea lui Vintilă Brătianu au fost analizate și dezvăluite, într-adevăr, într-o serie întreagă de lucrări. Valoarea acestora constă în faptul că ne-au dezvăluit mai cu seamă portretul omului care a activat în diferitele ipostaze oficiale, portret care altfel ar fi fost dificil dacă nu chiar imposibil de reconstituit. Dintre acestea menționăm pe cele ale lui Gh.N. Leon, „Vintilă Brătianu. Cuvântare comemorativă ținută la Clubul liberal din Cluj”, 1930; G.Creangă, „Vintilă Brătianu, omul datoriei a murit. Omagiul, patriotismul lui fanatic, muncei lui uriașe, cinstei lui exemplare și voinței lui de fer. Amintiri”, 1931; I.G. Duca, „Portrete și amintiri”, 1934; C.Georgescu, „Vintilă Brătianu. Om de stat, economist și financiar. Concepțiunile și înfăptuirile sale”, 1936; Studiul de natură generală apărut în 693 de pagini la Imprimeriile Independența în 1936 și intitulându-se: „Vieța și opera lui Vintilă Brătianu văzute de prietenii și colaboratorii săi”, care se evidențiază prin amploare, cât și lucrarea aflată sub semnătura lui G.Marinescu și G.Grecescu cu aprecierile critice asupra activității politice a lui Vintilă Brătianu publicate în introducerea lucrării „Scrieri și cuvântări”, vol I, 1937; A.Teodorescu, „I.C. Brătianu și fii săi Ionel și Vintilă”, 1939; I.Totu „Figuri reprezentative. Vintilă Brătianu”, 1936. Multe referiri la Vintilă Brătianu are, de pildă, și Grigore Gafencu, „Memorii, jurnale. Însemnări politice”, 1991.

Presa vremii conține și ea numeroase referiri la activitatea politică a lui Vintilă Brătianu de-a lungul anilor, precum și studii sau articole ale acestuia cu caracter economic, ilustrând și preocupările sale publicistice, cele mai interesante aflându-se în paginile „Democrației” (1913-1930), „Viitorului” (1914-1930), „Voinței Naționale” (1884-1914), „Adevărului” (1919-1924), „Universului” (1922-1926).

Ca surse editate cele mai interesante lucrări care ne stau la îndemână pentru valoarea lor amintim câteva care pot oferi date și informații utile: Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, „Enciclopedia de

istorie a României”, Editura Meronia, București, 2000; la fel, ne-au folosit și Lucian Predescu „Enciclopedia Română. Cugetarea. Oameni și înfăptuiri”, Editura Saeculum, I.O/Editura Vestala, București, 1999; Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ioan Mamina, Stan Stoica, „Enciclopedia partidelor politice din România. 1859-2003”, Editura Meronia, București, 2003.

Informații deosebit de utile, de această dată prin ineditul și valoarea lor de necontestat, le-am găsit în arhivele diverselor instituții centrale. Am avut aici acces la o serie de documente oficiale și personale, o parte din ele nestudiate până acum de alți cercetători, documente care au contribuit în mod esențial la conturarea contribuțiilor proprii la cercetarea subiectului propus spre analiză în această teză.

Menționăm în primul rând Arhivele Naționale Istorice Centrale cu fondurile: Familiar Brătianu (1917-1930); Casa Regală. Diverse (1916-1930); Casa Regală. Ferdinand (1921, 1927); Casa Regală. Mihai (1930), Microfilme Franța (1917); Ministerul de Finanțe (1922-1930); Președinția Consiliului de Miniștri (1920), identificând multe din informațiile valorificate în această lucrare.

La Arhiva Ministerului de Externe a reprezentat o sursă de valorificare deosebit de prețioasă Fondul 71/1920-1940. România.

Am găsit în Arhiva Băncii Naționale a României, Fond Secretariat (1922-1925), surse inedite deosebit de importante care se referă la activitatea lui Vintilă Brătianu în calitate de ministru de finanțe.

Am cercetat la Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice „General Radu Rosetti” Pitești, Fondurile Marele Cartier General, Ministerul de Război. Secretariatul General și Memorii Brătianu, o serie de documente (decizii, memorii, telegrame) esențiale pentru conturarea activității lui Vintilă Brătianu în calitate de ministru de război și ministru al materialelor de război.

În cadrul Direcției Arhivelor Naționale ale Municipiului București, în Fondul Primăria orașului București, Serviciul Tehnic (1907-1910), se regăsesc importante documente referitoare la modernizarea orașului București în perioada primariatului acestuia.

La Biblioteca Națională a României, în cadrul „Colecțiilor speciale”, am depistat, în Fondul Brătianu și Fondul Saint Georgés, informații deosebit de prețioase privind politica liberală în general.

De asemenea, Biblioteca Academiei Române, Cabinetul Manuscrise adăpostește Arhiva familiei Brătianu, care deține corespondența familiei Ion C. Brătianu. Tot aici, se regăsește și un fond destul de bogat, intitulat

Arhiva familiei Brătianu, care oferă date referitoare la certificate școlare, acte personale și comunicate de presă aparținând lui Vintilă Brătianu.

Bogăția informațiilor din aceste fonduri arhivistice vine astfel să completeze, în chip fericit, datele furnizate de sursele editate și lucrările deja existente.

În teza de față am urmărit rolul personalității lui Vintilă Brătianu, observând în acest sens că istoriografia marxistă nu a recunoscut cu exactitate adevărata valoare a concepțiilor și ideilor programului politico-economic „**Prin noi înșine**” inițiat și promovat cu perseverență și sistematic de către Vintilă Brătianu mai mult decât oricine altcineva în epoca lui. Istoriografia marxistă a urmărit de fapt să minimalizeze opera și personalitatea lui Vintilă Brătianu, compromițând astfel și conceptul care a stat la baza politicii liberale. Evident că la temelia acestei injuste abordări au stat convingerile profund anticomuniste ale lui Vintilă Brătianu care nu i-au fost deloc iertate, în ciuda meritelor sale istorice.

În aceste condiții, după cel de al doilea război mondial, cele mai importante informații și referiri despre Vintilă Brătianu le găsim astfel în lucrări precum cele semnate de Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, „România după Marea Unire”, vol.II, partea I, 1918-1933, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986 sau în „România în anii 1918-1981”, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, coordonată de Aron Petric. Încercările unei reevaluări a operei lui Vintilă Brătianu regăsim și la Gheorghe Buzatu – în special capitolele IV, VI și VIII din „O istorie a petrolului românesc”, 1998; Iulian Văcărel, „Vintilă I. Brătianu – un reputat economist și practician”, lucrare publicată în „Politici economice și financiare de ieri și de azi”, 1998; Costin Murgescu, în capitolul XII (Gândirea industrială după primul război mondial: Vintilă Brătianu și Ștefan Zeletin) din lucrarea „Mersul ideilor economice la români, 1987; Ion Stanciu, „Pătrunderea capitalului străin în petrolul românesc și rolul lui în tranziția spre o nouă industrie modernă. De la așteptări la certitudini 1860-1900” în „Omagiul istoricului Florin Constantiniu”, 2003.

În continuare, abordând activitatea lui Vintilă Brătianu, după anul 2000 a fost publicat o altă serie de articole de mică întindere, însă foarte importante pentru punctele de vedere din care autorii au privit problema discutată. Remarcăm aici pe Aurel Pentelescu, „Vintilă I.C. Brătianu văzut de contemporani”, Argessis, 2000; Aurel Pentelescu, „Vintilă Brătianu - ministru al armatei în anii războiului pentru întregirea neamului”. În omagiul istoricului Ioan Scurtu, Focșani, 2000; Florin Valeriu Dobrinescu, Petre Remus Cîrstea, „Vintilă Brătianu și implicațiile internaționale ale Legii Minelor”, Argessis, 2002; Petre Remus Cîrstea, „Vintilă Brătianu și

unele probleme economico – financiare ale României (1920-1930)”, Buletinul Științific al Univ. din Pitești. Studii Istorice, 2002-2003; Petre Remus Cîrstea, „Între datorie și vremuri – câteva note privind bibliografia lui Vintilă Brătianu”, Argessis, 2003; Ovidiu Buruiană, „Demisia cabinetului Vintilă Brătianu (noiembrie 1928). Implicațiile unei schimbări guvernamentale”. A.Ș.U.I., 2002-2003; Ovidiu Buruiană, „P.N.L. la sfârșitul anului 1927”, A.Ș.U.I. , 2002-2003.

Lucrarea noastră este structurată în cinci capitole, urmate de concluzii, de anexe și o bibliografie.

Copilăria, școala și studiile superioare efectuate la Paris fac obiectul primului capitol în care se regăsesc și ample referiri la tradițiile familiale și politice ale Brătienilor, Vintilă cinstind cum se cuvine numele și renumele înaintașilor săi. A fost, în fapt, ultimul mare om politic al familiei care, după încheierea „decadei brătieniste”, se străduia să mențină prestigiul „dinastiei de Argeș” și al partidului pe care înaintașii săi l-au creat și ridicat la înălțimea de cel mai însemnat partid național, care a dominat scena politică din România timp de peste o jumătate de veac.

Calitățile de care Vintilă a dat dovadă și experiența dobândită în funcțiile de inginer pe șantierul de construcție a podului de la Cernavodă, precum și cea de director al Regiei Monopolurilor Statului, de primar general al Capitalei, de director al Băncii Naționale, timp de peste două decenii, fac obiectul capitolului al doilea.

Capitolului trei l-am consacrat lui Vintilă I.C. Brătianu, privit ca economistul practician. Promotor al politicii „prin noi înșine”, Vintilă Brătianu a devenit, de facto, artizanul necontestat al refacerii și consolidării economice a României prin muncă, inițiativă și resursele de capital autohton întrucât apelul la capitalul străin, în condițiile marasmului economic și al slăbiciunii burgheziei naționale, nu ar fi avut rezultatele scontate.

În capitolul patru, ca ministru de finanțe în anii 1922-1926, am acordat o atenție deosebită detaliilor ce ilustrează această activitate, socotind-o a fi un întreg tablou referitor la viziunea sa, la credințele și principiile sale, la programul pe care l-a avut și l-a urmat cu o perseverență unică în rândul miniștrilor de finanțe ai României Mari.

Ultimul capitol, al cincilea, l-am rezervat lui Vintilă Brătianu ca lider suprem al P.N.L. Am acordat aici spațiul cuvenit modului în care a ajuns șeful acestui partid și atitudinii sale față de restaurația din iunie 1930, probleme tratate în lucrările existente deja. Am subliniat îndeosebi strădania sa pentru a păstra unitatea în jurul marilor principii ale partidului care este apreciată, de regulă, prin raportare la momentul de

glorie atins de liberali în vara anului 1927, și mai ales prin comparație cu statura și prestigiul lui Ionel Brătianu.

Finalul carierei politice și a vieții lui Vintilă Brătianu ne dezvăluie, desigur, concluzii care, după scurgerea atâtor decenii ale istoriei, nu-i reduc deloc acestuia meritele și nici postura.

Urmărind acest traseu, sperăm ca lucrarea de față să-și atingă obiectivul ce și-l propune, în fond, acela de a umple golul existent actualmente în istoriografia noastră, atunci când este vorba despre unul din marii înaintași ai istoriei naționale din prima jumătate a secolului al XX-lea.

***

În încheierea introducerii, aș dori să aduc sincere mulțumiri domnului profesor universitar doctor Ion Stanciu, pentru prețioasele îndrumări și pentru atenția acordată în diferitele faze ale elaborării ei.

Mulțumesc, de asemenea, domnului director al Complexului Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște, dr. Ovidiu Cîrstina, pentru sprijinul acordat pe parcursul cercetării pe care am întreprins-o.